

ZAMYŠLENÍ JEDENÁCTÉ

AKTUÁLNÍ PROBLÉM VENKOVA : STODOLY A SPOL.

Obraz české vesnice prošel v nedávno skončeném století, zvláště v jeho druhé polovině, velmi výraznou proměnou. To, co tradičně od základů ovlivňuje naši představu takových pojmů jako domov, vlast atd., dostává najednou velké trhliny. Zatímco se města ve stejné době ve své většině víceméně pouze „zapouzdrila“ obalem sídlišť a expandujících výrobních a prodejních areálů, stavební podstata vesnice ztratila na významu bezmála generálně.

Ty tam jsou bukolické obrázky chalup se stodolami, chlěvy, chlívky, stájemi, sýpkami, kůlnami a dřevníky, jak je známe třeba z ilustrací Josefa Lady. Ve stodolách se seno či sláma už neskladují, chlěvy a stáje jsou prázdné nebo plné harampádí, z kůlen zmizely žebříňáky a i dřevník je zbytečný, neboť se topí elektrickými přímotopy. Co tedy s nimi?

Možností je jako vždycky celá řada a majiteli usedlosti nezbyvá, než aby vše pečlivě rozvážil. V posledních dvanácti letech jsme tu a tam svědky návratu původní funkce. V restituci se řada budov i polností vrátila původním majitelům či jejich potomkům a ti se rozhodli přes všechny nesnáze s tím spojené začít opět hospodařit. Je to čin bezmála hrdinský, uvážíme-li v jakém stavu většinou svůj někdejší majetek uhlídali: čtyřicet let socialistického hospodaření se na něm podepsalo někdy opravdu hrozně. Sotva hledat v naší krajině něco podobně odporného jako zplundrované statky, kde po dlouhá desetiletí jediným údržbovým materiálem byl vlnitý plech a vápenný nástřik. Přichází-li sem nyní nový hospodář a s ním nový dobytek do stájí a seno do stodoly, je to přinejmenším nadějně. Smyslem venkovského sídla bylo a pořád ještě je hospodaření na půdě.

Jiná situace ovšem nastává, nejsou-li obyvatelé usedlosti spojeni se zemědělstvím vůbec či jenom okrajově, pro svou vlastní potřebu. Takových je na dnešní vesnici velká většina a je to ostatně přirozený světa běh. Ať chceme nebo ne, lidí zaměstnaných v zemědělské prvovýrobě pořád ubývá, neboť pro výživu nás ostatních je jich třeba stále méně. Četné ekofarmy a nejrůznější tradiční hospodářství jsou realitou jistě chvályhodnou a z hlediska krajiny i jejich obyvatel nenahraditelnou, avšak pro zaměstnanost lidí na venkově mají význam jen marginální.

Majitele venkovské usedlosti, statku či jen chalupy, kterou podědil, restituoval nebo zakoupil, by v jeho úvahách o jakékoli přestavbě měla vést především pokora k dílu předků. Vědomí, že na vesnici je pro jakýkoli tvarový, hmotový či materiálový experiment

prostředí krajně nevhodné. Vesnice není městská vilová čtvrť ani nově zakládaný obytný satelit, jakkoli byl její obraz v nedávné minulosti bohužel hodně pocuchán. Je mou velikou radostí, kdykoli se přesvědčím, že ono famózní „jezedácké házení štoku na chalupu“ pro kluka nebo dceru, programově spojené navíc s břízolitem a trojdílnými panelákovými okny, s érou reálného socialismu ustalo a dnes už se skoro nevidí. Poučenější příklon k tradiční podobě venkovského stavení zdá se mi být evidentní a dává naší vesnici novou šanci. Bývá však zbrzděn nedostatkem finančních prostředků. Málo platné - naše vesnice zchudla, což ovšem může mít pro její podobu i svá pozitiva a ozdravné účinky. Stavět patro nad chalupou do návsi bylo totiž nejen znakem pokleslého, necitlivého buranství a všeobecné socialistické dezorientace, ale pochopitelně i jistým průkazem hmotného blahobytu.

Co tedy s hospodářskými budovami, pro které nemám využití a které tak postupem času chátrají? Zajisté nejsnadnějším řešením by bylo je zbourat. Někdy to bývá opravdu nezbytné. Králíkárny, kurníky, kůlničky na všechno možné, přístavky, boudy, šopy, chlívky a další doklady nepořádného stavění, chybějící údržby a svépomocné snahy obohatit si jídelníček o kus „flákoty“, jsou někdy opravdu odpuzující rakovinou české vesnice. Vybouráním však často zaniká ona žádoucí diskrétní uzavřenost venkovské usedlosti, kdy jednotlivé budovy nejrůznějšího určení obklopují vnitřní prostranství, dvůr, a brání tak nežádoucím průhledům zvenčí. Díky tradiční parcelaci našich vesnic jsou jednotlivé stavební pozemky relativně úzké a hluboké, volně přes zahradu přecházející do polí. Ubouráme-li nyní cokoli z původní skladby, můžeme snadno znehodnotit nejen celkový obraz sídla v jeho jedinečné kompaktnosti, ale i vlastní pobytové možnosti v exteriéru obytného stavení. Od dění na sousedově dvoře a jeho věčně zapnuté cirkulárky nás totiž často dělí jen chlév či stodola. Tahle *splendid isolation*, pocit intimní ohraničenosti, je ostatně to, co činí vesnickou zástavbu přitažlivou i pro rekreační využití. Na chatě něčeho podobného zkrátka nedosáhnete...

Naši předkové bývali většinou lidé uvážliví a rozmyslní, natolik závislí na produktivitě rodné hroudy, že nezřídka upřednostňovali investice do hospodářského zázemí, zatímco vlastní bydlení muselo počkat. Vlhké, stísněné místnosti s nízkými stropy, určené k obývání tak často kontrastují se „solidními“ stodolami a stájemi. Dopadne-li pak přestavba takové chalupy tak, že nové místnosti s příslušnými vikýři (v horším případě) či střešními okny vzniknou na půdě, může to být jen důsledek toho, že se nový majitel řádně nerozhlédl. Snad bylo možné rozšířit bydlení i do stodoly a nepřipravit tak svou rodinu o to nejpodstatnější pro bydlení v rodinném domě - o přímé spojení interiéru s exteriérem, obytné místnosti se zahradou či atriem. Volná

dispozice stodoly, která bývá pro nové využití většinou nejvhodnější, často umožní i dispoziční řešení v podkroví nerealizovatelná. Mikroklima v půdních místnostech (v létě rozpálené vedro, v zimě k nevytopení) přes dnešní vynikající izolace bývá navíc pravidelně horší než v místnostech přízemí.

Nechci-li rozšiřovat bydlení ani provozovat zemědělství, zbývá než najít pro stodolu novou funkci. Dnes, kdy valem ubylo spojů veřejné dopravy i odpovídajících pracovních míst ve městech, bývá nezaměstnanost na vsi vážný problém, zasahující mnohde celou její podstatu a vitalitu. Stodola je tu pak jako spása: skýtá potřebný prostor pro vlastní podnikání. Mívá k tomu kromě většinou dobrého stavebního stavu i další předpoklad - dá se do ní zajet i menším nákladním automobilem. Adaptace na prostoty pro podnikání tu tak mívá především dvě omezení: požární bezpečnost a hygienické limity. Zatímco první většinou spraví řádné protipožární nástřiky dřevěných konstrukcí, zvláště krovů, druhé hledisko bývá komplikovanější. Nejde jen o to zavést do stodoly vodu a odpad. V husté zástavbě vesnice pravidelně nebývá možné dodržet ochranná pásma, např. z hlediska hluku, odvodu zplodin atd. a tak se využití stodoly omezuje jen na činnosti neobtěžující, bez vlivu na životní prostředí. Autoklempírnu, katr nebo truhlářskou dílnu si ve stodole nezřizujte, nechcete-li mít potíže s polovinou vesnice a úřady všeho druhu. Zkuste to raději se sklenářstvím, šitím autoplachet nebo dámských kostýmů, keramickou dílnou, opravnou obuvi nebo kompletací počítačového hardware. Nějak tak koneckonců začínal i Bill Gates..

At' už se rozhodnete pro cokoli, při adaptaci stodoly oceníte ze stavebního a architektonického hlediska většinou tyto nesporné výhody:

- 1) *volný půdorys* umožňující libovolné dispoziční řešení;
- 2) obvodové stěny (at' z kamene nebo cihel) bývají tam, kde nemají nosnou funkci, nahrazeny pouze prkennou výplní; *izolace proti vodě lze tedy provést pouze v malém rozsahu a relativně snadno* (přerušením stěny po částech a vložením lepenky, cihelné zdivo bývá možné proříznout ve spáře mezi jednotlivými vrstvami);
- 3) *při izolování podlah odpadá potřeba nejprve vykopat* (a odvozit !) *stávající*, většinou shnilé *podlahové vrstvy*, jak tomu bývá v obytných místnostech; mlat ve stodole je ideálním podkladem;
- 4) díky malému rozsahu zděných obvodových stěn se poměrně dobře umisťují okna a dveře, *není třeba nic pracně bourat*;
- 5) *světlá výška prostoru bývá značná* a umožňuje jakoukoli vestavbu;
- 6) *stodola bývá většinou postavena kvalitně*, mívá dobrou krytinu, zachovalé krovy a opatříme-li ji okapem, mnohdy není ani nezbytné provádět izolace stávajících obvodových stěn proti vodě.

Zbývá zmínit se ještě o jednom možném využití stodoly. Nechceme-li ji zbourat, bydlet v ní tu podnikat, pořád máme šanci stodolu učinit nejpřitažlivějším domácím prostorem - pro naše potomky. Dětské eldorádo - se stolem na pingpong, velkou houpačkou, zavěšenou na hambalkách, skluzavkou s dojezdem do bývalé perny, prostorem na vrhání šipek, šplh po provaze, hru v kuličky (prší-li na jaře venku), gymnastickou hrazdou a kladinou, posilovnou mladých pánů a přijímacím salonem, vlastnoručně vymalovaným mladými slečnami - je levné a vděčné řešení. Otevřeme-li navíc velká vrata, většinou zavěšená na horní kolejnici, máme tu areál sice krytý pro případ deště, ale jinak dostatečně „venkovní“.

V Šemánovicích u Kokořína si pan Suchý udělal z drůbežárny muzeum humoru, v Krásetíně pod Kletí mají ze stodoly náramnou hospodu, v Řepici u Strakonice vzniká ve velké stodole muzeum motocyklů a v Něšově u Pernarce najdete ve stodole výstavní síň keramiky. Sláva stodolám ! Jsou inspirativními stavbami i pro nové tisíciletí a neměly by být jen skladišti nepotřebného haraburdí.